

Středověk a novověk

Middle Ages and Modern Times

Adamov (okr. Blansko)

Ul. Hradní č. p. 3; intravilán, parc. č. st. 10.

Novověk. Městský dům. Náhodný zásah/nález. Průzkum.

Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3025919N, 16.6495356E

V letních měsících roku 2020 byla odstraněna stavba č. p. 3 na ulici Hradní v Adamově. Na stavební aktivitu upozornil pracovník Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., historik J. Štětina z Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Kroměříži, který také provedl základní dokumentaci odkrytých situací, zejména reliktní zdi a dvou do skály vytesaných sklepních prostor. Při následné prohlídce místa bylo zjištěno, že v inkriminovaném prostoru již nebyly žádné archeologické uložení, které by měly stratigrafický vztah ke kamenným konstrukcím. Vzhledem k povaze torzálních zdí lze předpokládat, že se jednalo o terasní či opěrnou úpravu pro bývalou obytnou historickou část Adamova ve vztahu k lichtenštejnské železářské huti (Janově huti), která zde existovala snad již v 17.–18. století, a zaručeně v roce 1851 (Kreps 1976, 50, obr. XL: 18; XLV: 24).

Zbýlé kamenné konstrukce naznačují, že zde mohly původně stát v uliční frontě jedna nebo dvě budovy se základy založenými v obdélném zářezu vytesaném v granodioritové skále. Vzhledem k pokročilosti neohlášené stavby nebylo již možné provést plošný záchranný archeologický výzkum.

Literatura

Kreps, M. 1976: *Dějiny adamovských železáren a strojíren do roku 1905*. Brno: Blok.

Summary

A fragmentary terrace or the retaining walls of former historical buildings, possibly including ironworks that existed there as early as the 17th–18th centuries (Kreps 1976, 50, Fig. XL: 18; XLV: 24), were documented during the demolition of building No. 3 in Hradní Street in Adamov (Blansko District) that took place in the summer of 2020.

Petr Kos

Babice nad Svitavou (okr. Brno-venkov)

„Vaječník“; zřícenina Hrádek u Babic, parc. č. 987/2.

Středověk. Hrad. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezu:

Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3035317N, 16.6972017E

Během povrchové prospekce, jejímž účelem měla být původně pouze rekognoskace torzálního maltového zdiva (Kos

2019; Štětina 2019) zaniklého hrádka nad žlábkem Vaječníkem v údolí Křtinského potoka, byl letmým revizním průzkumem detektorem kovů získán drobný soubor metalických předmětů. Šlo o menší zlomek masivního železného třmene (snad typ E nebo I, 12.–14. století; srov. Nowakowska-Cwetsch 1980, 73, 75, rys. 3: 6; 3: 10), fragment železného odlomeného trnu/hrotu čtverhranné profilace a dva páry bronzových a železných kroužků menších shodných průměrů. Doposud se jedná o první publikované kovové nálezy zřejmě středověké povahy z této drobné fortifikované polohy, zhruba datované do období vrcholného středověku (Doležel 1996; Oliva a kol. 2015, 32). Získané nálezy pochází z hrany posledního nepřilíh výrazného plochého skalnatého zadního dílu hradu, který má při svém vnějším severozápadním obvodu málo zřetelný náznak prstencového příkopového hrazení o max. délce cca 15–20 m a šíři 1,5–2 m. Tento nejspíše stavebně-obranný prvek nebyl dosud v odborné literatuře zmíněn; není však vyloučeno, že jde čistě jen o základový žlab palisády, či započatý výkop budoucího zděného základu nedokončené obvodové hradby. Absence militarií vylučuje souvislost s bojovou činností za 2. světové války. Právě odtud je z minulosti zmiňován J. Doleželem nález ojedinelého zlomku středověké keramické nádoby, který se nepodařilo dosud doplnit o další (srov. Doležel 1996; Štětina 2019). Pod hrádkem, na hranici katastrů Babic nad Svitavou a Habrůvky, byly v údolí Křtinského potoka lokalizovány další neznámé objekty raně novověké vápenice (Kos 2019). Celkem tu již byly rozpoznány čtyři pozůstatky jámových pyrotechnologických zařízení s výrobními odvaly obsahujícími zlomky nedopalu vápna, popelovitého prachu a mazanice. Je pravděpodobné, že nejvýchodnější relikv největší jednonábové pece (u můstku přes Křtinský potok pod jeskyní Kostelík) je druhotně vsazen do rozměrné terénní prohlubně přibližně obdélného tvaru o stranách cca 10 × 7 m. Nevyklučuje se, že jde o pozůstatek nedokončené rozměrné vícekanálové středověké vápenické pece. Nově zjištěné indicie tak spíše podporují dataci nedokončené fortifikované hradní stavby do období vrcholného středověku (13.–14. století) a nevykazují žádný prokazatelný vztah k domnělé „umělé“ vystavěné romantizující zřícenině vranovsko-křtinského lichtenštejnského voluptuáru z 18.–19. století (srov. Golec 2014, 244, 250; Oliva et al. 2015).

Literatura

Doležel, J. 1996: Vrcholně středověká fortifikace nad údolím

Křtinského potoka, k. ú. Babice nad Svitavou (okr. Brno-venkov).

Přehled výzkumů 1992, 76–77, tab. 25–26.

Golec, M. 2014: Vranovsko-křtinský lichtenštejnský areál. *Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales XCIX(2)*, 235–250.

Kos, P. 2019: Nové vápenické a cihlářské areály v Moravském krasu a jeho okolí. *Archeologia technica* 30, 20–38.

Nowakowska-Cwetsch, D. 1980: Strzemiona z terenu Polski (do XIV wieku): próba typologii. *Światowit XXXVI*, 65–81.

Oliva, M., Golec, M., Kratochvíl, R., Kostrhun, P. 2015: *Jeskyně Býčí skála ve svých dějích a pradějích*. Brno: Moravské zemské muzeum Brno.

Štětina, J. 2019: Středověká fortifikace na Klepačově (okr. Blansko).

In: M. Dejmal, L. Jan, R. Procházka (eds.): *Na hradech a tvrzích.*

Miroslavu Plačkoví k 75. narozeninám jeho přátelé a žáci. Brno:

NLN, 190–202.

Summary

A detector survey of a defunct small castle above Vaječník in the Křtinský Stream valley, Babice nad Svitavou cadastral area (Brno-Country District) yielded an assemblage of metal objects that corroborate the medieval dating of the castle (Kos 2019; Štětina 2019).

Petr Kos

Bílá Lhota (k. ú. Červená Lhota u Řimic, okr. Olomouc)

Před domy č. p. 8, 9, parc. č. 11/1.

Vrcholný středověk, novověk. Místo sběru, vesnice/městečko.

Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84 – 49.715855N, 16.969454E

Na jaře roku 2019 nasbíral autor příspěvku kolekci středověké a raně novověké keramiky před domy č. p. 8 a 9 v Červené Lhotě. Nálezy se podařilo vyzvednout z povrchu zasypaného výkopu, který probíhal rovnoběžně s oběma domy. S ohledem na neexistenci bližších nálezových okolností je vypovídací hodnota shromážděného souboru výrazně snížena. Přitom jde v podstatě o první archeologické nálezy z intravilánu obce (srov. Musil 1979, 68–70; 1983, 186–188). Červená Lhota (*Czerwena Lhota*) se v písemných pramenech objevuje roku 1407 (Pinkava 1903, 165–166; Spáčil a kol. 1985, 57), kdy je v pramenech uveden Vítek ze Lhoty vlastníci zdejší dvůr (např. Plaček 2001, 175).

Nalezenou kolekci tvoří celkem 25 zlomků keramiky a fragment komorového kachle. Do vrcholného středověku lze zařadit celkem čtyři kusy keramiky. Všechny jsou charakteristické pro průběh 14.–15. století. Mezi nimi se vyjímá část okraje mísy s červenou malbou (obr. 1: 8) a zlomek výtutě z loštického hrnce. Zbylé fragmenty náleží do průběhu 16.–18./19. století. Zastoupeny jsou nožky z pánví, pásková ucha džbánů či hrnců a okraje hrnců, popřípadě hrnků (obr. 1: 3–6, 10–12). Většina materiálu je rezná, jen v několika případech evidujeme vnitřní hnědou nebo zelenou glazuru (obr. 1: 3–5). Výzdoba se omezovala na červenou malbu na vnější straně nádoby (obr. 1: 1, 2), vývalkovitou šroubovici a plastickou lištu zdobenou pomocí rádělka (obr. 1: 4). Poslední nález reprezentuje zlomek rezného komorového kachle opatřený okrajovou lištou v podobě hranolu s výžlabkem (obr. 1: 9), který nejspíše náleží do 1. poloviny 16. století.

Literatura

Pinkava, V. 1903: *Litovelský okres.* Brno: Musejní spolek.

Musil, J. V. 1979: *Tvrz v Červené Lhotě u Litovle, okres Olomouc.*

Vlastivědný věstník moravský XXXI(1), 68–70.

Musil, J. V. 1983: *Kachel z Červené Lhoty u Litovle (okres Olomouc).*

Vlastivědný věstník moravský XXXV(2), 186–188.

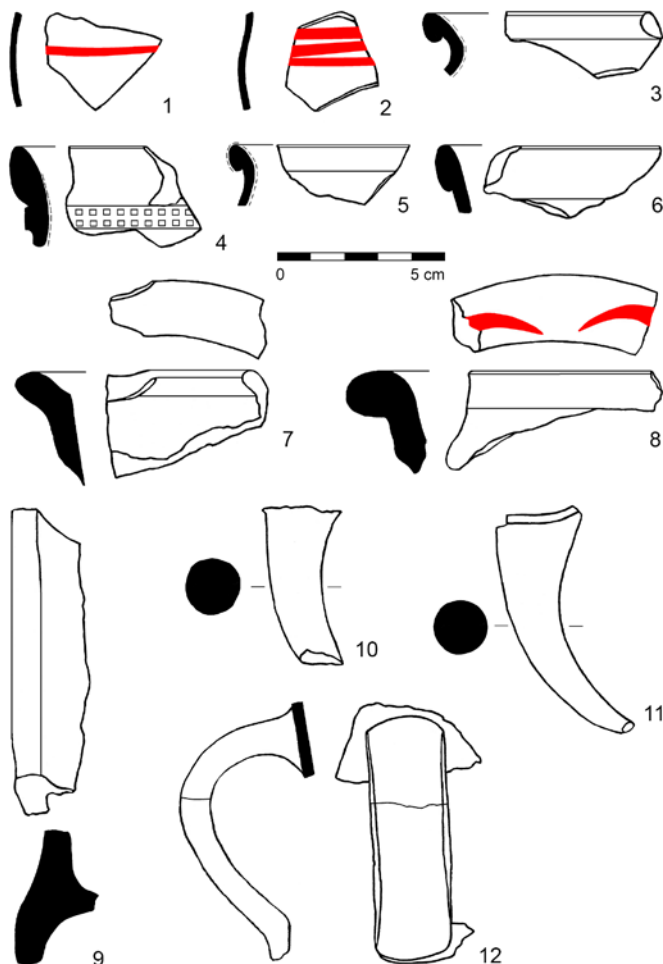
Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hradečků a tvrzí.* Praha: Libri.

Spáčil, V. a kol. 1985: *Pečeti a znaky měst, městeček a obcí olomouckého okresu.* Olomouc: Městský NV.

Summary

A 14th–18th/19th century pottery assemblage and a chamber tile fragment from the first half of the 16th century (Fig. 1) were found on the surface of a filled trench in front of house No. 8 and 9 in the cadastral area of Červená Lhota u Řimic (Olomouc District).

Lukáš Hlubek

Obr. 1. Červená Lhota u Řimic. Výběr nálezů. Kresba L. Hlubek.

Fig. 1. Červená Lhota u Řimic. Selection of finds. Drawing by L. Hlubek.

Bílovice nad Svitavou (okr. Brno-venkov)

„U Jezírka“, parc. č. 1182/2.

Novověk – industriální období. Vesnice/městečko. Náhodný zásah/nález. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2698336N, 16.6292244E

Během výstavby nástupních stanovišť autobusové zastávky Lesní školka Jezírko (k. ú. Bílovice nad Svitavou) v roce 2020 byly po východní straně silnice zachyceny v šachtě inženýrských sítí pozůstatky suterénních částí bývalé panské lichtenštejnské myslivny vystavěné roku 1791 a zbořené roku 2004 (Haša 2007; Nejezchleb 2012). Z výzkumu pochází dokumentační materiály evidující značky pálených formátových cihel („BH“) a tesané kamenické články zhotovené z opuky, které dokazují, že zmíněná stavba byla od základu přestavěna během 2. poloviny 19. století z cihel, jež produkovala cihelna na Dolním Cejlu, pracující v Brně v rozmezí roku 1860 a závěru 80. let 19. století (Holub, Anton 2020, 209).